

el nostre mot, en les formes *báuč*, *báučs*, *báu*, fem. *báu(d)zo*, *báuča*, *báučso*, ocupa tot el departament de l'Erau, llevat del punt més occidental, els tres punts meridionals de l'Avairon i el punt més occidental del Gard; en el mapa «(chien) enragé» (número 1814) es troba només a l'extrem meridional d'aquest últim departament. Els glossaris dialectals confirmen l'existència del mot a la mateixa zona; ³ Pezenàs *baou* «fou», *baouchún* «folie» (Mâzuc), Clarmont d'Erau *bàu* «fou» (Pastre, p. 32), i el poeta Peyrot, nat a Milhau, en el sud-est del Roergue, l'any 1709, va usar *bauch*, *baujo*, en la mateixa acc., segons el glossari de Constans; també un poc més a l'O., en el Tarn, Gary registra *baoux*, *baouxo* «fou» (pron. *báučs*, *-tso*).

Però en el mateix departament el llibre de Couzinié, més detallat, dóna de més a més l'acc. «enjoué», per a Castres *baoux*, i significats menys precisos que el de 'foll' es troben en una zona més ampla, al N. i a l'O. de la delimitada en l'ALF: *báou* «niais, nigaud, imbécile», segons Sauvages, que reflectia essencialment el parlar d'Alès, en el N. del Gard, a començos del S. XVIII; *bauch*, *baujo* «brise-tout, très étourdi», «plaisant, bouffon, facétieux», ultra «fou, toqué, extravagant» en el centre del Roergue (Vayssier); i a Tolosa *bauch* «niais, nigaud, étourdi», segons Doujat, «imbécile» (Visner).⁴ La forma occitana del mot varia segons la pronúncia de cada comarca, però totes les variants corresponen, d'acord amb la fonètica local, a una forma **bauč*, **bauja*, de la llengua clàssica, perfectament paral·lela a la catalana, puix que el català respon amb *o* oberta al diftong *au* de l'idioma veí. Aquestes dades occitanes, junt amb les catalanes del dept. dels Pirineus orientals (ALF) i d'Espanya, suposant que el mot existeixi a l'Aude i a l'Arieja, on no disposem de diccionaris locals, indiquen una àrea contínua que s'estén des del Gard, el Roergue, l'Albigès i l'Alta Garona fins a Alacant i les Balears.

En català el mot presenta una forma única —prescindint de les variants comarcals per al femení, *botja*, *botxa*, i per al plural, *bo(t)jos*, *botxos*, en lloc de *boigs*, que són de caràcter purament analògic—, i s'estén a tot el domini lingüístic (AlcM). Adhuc a Ribagorça (Barravés: BDC VI, 20), parlars occidentals (Misc. Fabra, p. 295) i a tots els pobles de Cardós i Vall Ferrera s'estén el mot, amb el significat corrent.⁵ No cal dir que en podríem citar bells exemples literaris: «— per aquests llacs del nord del Canadà; / mireu, mireu, les illes totes roges, / la llum d'aquell ponent!; / mireu, mireu, les aigües corren boges / de por de que no es gelin, / així que parí el vent», Josep Pijoan (*El meu Maragall*, p. 7); «l'espant, el terror — no determinaren en ell una suspensió de les facultats de l'ànima, sinó que ben al contrari, les desfermaren, les llançaren a una cursa boja, desbocades», Coromines, *Prometeu* (O. C., 299a7); i més literal i en el sentit més corrent: «vaig sentir que el meu esperit començava a empicar-se també i vaig posar-me a córrer com un boig per la cella estirant-me els cabells i renegant com l'altre --- escrivint al meu germà

una carta en la qual li demanava que, entre ell i els amics, em traguessin d'allí, que si no jo em tornava boig», id. *Presons Imag.* VII, O. C., 86a; «ningú parlava pas d'aqueixa giroleta / qu'és sus del Castillet --- / al mendre pèl de vent, riu-rau, a esquerra, a dreta: / 'xo gira com un home boig!», Saisset, *Catalanades*, 1609 (un altre, 221).

Es veritat que en el País Valencià el mot usual per 'foll' és el castellanisme *loco*, de tal manera que, segons l'ALC, *boig* solament s'usa en el Maestrat i a Cocentaina, isoladament; àdhuc es pot sospitar si, en aquests llocs, el subjecte, més que atènyer-se a l'ús local es va deixar suggestionar pel mot *boig* que figurava en el qüestionari de Mn. Griera, car en el Maestrat sabem pel vocabulari de Garcia Girona que *boig* significa 'babau, beneit',⁶ i la dada esporàdica de Cocentaina encara té menys valor puix que la va proporcionar el purista pare Fullana. Efectivament Escrig ens confirma que a València *boig* és «bobo, de muy corto entendimiento y capacidad», i en aquest text de Carles Salvador veiem ben clara l'acc. 'babau, encantat, distret': «no consentim --- que per fer ús d'esta ensenyança suïcida, fem que el xiquet estiga en l'escola cohibit i boig». És molt conegut que Griera tenia el vici de «suggerir» mots als seus subjectes. En una paraula: *boig* no és popular en absolut en terra valenciana amb el sentit de 'dement'. Si que ho és en el de 'babau, beneit'.

Que AlcM no hagi recollit aquest significat divergent revela una estranya llacuna en aquest lèxic, tan atent a les variants dialectals; majorment si es té en compte que no deu ser estranger a Mallorca quan Mn. Alcover (BDLC VI, 385) va recomanar l'ús de *boig*, juntament amb el de *bohià*, com a substitut del castellanisme *tonto*;^{6a} en canvi a Menorca no deu tenir altra acc. que la general, que altrament això no hauria escapat a Moll, autor d'aquest article. Tanmateix tots els subjectes balears de l'ALC respongueren unànimement *bonjít* (hi pogué ajudar Mn. Griera?) com a equivalent del barceloní *boig*.⁷

Aquestes significacions atenuades, pròpies de l'extrem N. i de l'extrem S. —les terres més allunyades del centre lingüístic innovador: Barcelona—, salta a la vista que han de ser les més antigues. Si hi ha un tret comú a totes les denominacions del dement, és que en l'origen són eufemismes: ll. *insanus*, it. *pazzo* són pròpiament 'malalt'; angl. *mad* és 'mutilat'; it. *matto* 'sense forces'; ll. *demens*, rus *sumašedšij*, *bezumnyj*, 'sense ment'; al. *verrückt*, ll. *delirans* 'fora de lloc'; al. *narr* 'burleta, xiroi' (cf. el roergat *bauch* «bouffon, facétieux»); al. *tor* (= angl. *dizzy*), cat. antiq. *orat* 'que sent vertigen'; fr. *fou*, gr. *μωρός*, llengd. *fat*, balear i gironí *beneit*, presenten el punt de partida més natural: 'capbuit, babau, neci'. De fet el més antic autor llenguadocià que usa el nostre mot, el poeta Goudouli, a començaments del S. XVII, li dóna el sentit de «niais», segons el glossari de Doujat (any 1637), i el testimoni coincident de Sauvages remunta a 1756 almenys.

Justament és notable que ni el cat. *boig* ni el llgd.